

Bronzový Standard SANATORY č. 9

Komunikace se seniory

Autoři: Jana Tichá, Lukáš Stehno

Vydala Asociace péče o seniory

Pardubice, březen 2017

Asociace péče o seniory, z.s., Pernerova 168, Pardubice 530 02, www.apeos.cz

Obsah

Úvod	3
Důvod	3
Cíl	3
Úvod do komunikace	4
Co je komunikace?	4
Komunikace – 1) Verbální = slovní:	5
Co je to ústní komunikace (podoba a úroveň)	5
Doporučení pro ústní komunikaci s klienty:	6
Komunikace – 2) neverbální = mimoslovní:	7
Celkový pohyb těla – dělí se na dva směry:	8
1/ pohyb asistenta:.....	8
2/ pohyb klienta:	8
Síla, zabarvení a intonace hlasu:	9
Doporučení pro mimoslovní komunikaci s klienty:	10

Úvod

Tento standard vysvětluje pojem stárnutí a specifika komunikace se seniory pro asistentky pečující o klienty penzionů pro seniory.

Důvod

Zkvalitnění komunikace mezi klienty a asistentkami.

Cíl

Odbourání bariér v komunikaci se seniory a tím zlepšení pochopení individuálních potřeb klientů.

Úvod do komunikace

Každý jedinec má právo na kvalitní život, každý má právo být sám sebou. Komunikace mezi dvěma lidmi musí být vždy rovnoprávná.

Dochází k přibývání starých lidí, které je:

- relativní - nízká porodnost
- absolutní - klesá úmrtnost ve středním věku a více lidí se dožívá stáří
- klesá úmrtnost ve stáří
- seniory se stávají mimořádně silné poválečné ročníky

Dochází k výraznému přibývání lidí ve věku 85 a více let.

V komunikaci při poskytování péče o seniory je potřeba více přesnosti, výstižnosti a zdvořilosti, verbálního (slovního) sdělování a dovednosti a obratnosti neverbálního (mimoslovního) dorozumívání!

Co je komunikace?

Komunikace je proces předávání informací mezi dvěma či více komunikujícími. Je základem všech lidských vztahů.

V komunikaci při poskytování ošetrovatelské péče se zaměřujeme:

- na možné emocionální ovlivnění zpracování informace asistentem péče
- riziko zkreslení při zpracování informace

Komunikace – 1) Verbální = slovní:

- je ovlivněna kulturou, přirozeným jazykem, pohlavím, tempem řeči a tónem hlasu

Pozor na obecné významy pojmů – např. myš – zvíře nebo počítačová myš.

Pozor na používání profesionálního žargonu, slangu - Gramofon – jedná se o křeslo na vyprazdňování nebo o zařízení na reprodukci hudby? Ležák – ležící pacient nebo pivo?

Jestliže klient **nerozumí** určitému pojmu, nemůže reagovat odpovídajícím způsobem na aktuální situaci nebo očekávání pečující osoby.

Co je to ústní komunikace (podoba a úroveň)

- konverzační kliše – důležité zdvořilosti, kterými dáváme najevo zájem (např. pozdrav)
- předávání informací – sdělujeme něco, o čem přemýšlíme, ale co pro nás nemá emocionální hodnotu (např. zítra budete mít vyšetření)
- vyjádření názorů – sdělujeme svůj postoj, své názory (např. myslím, že tento postup bude vhodný)
- vyjádření emocí – vyjadřujeme svůj pocit, a to jen lidem, kterým důvěřujeme (např. mrzí mě to)
- otevřená a důvěryhodná komunikace – rovina pocitů (sdělujeme nejen své pocity ale také své postoje, vysvětlujeme příčiny svého chování)

Doporučení pro ústní komunikaci s klienty:

- ✓ Zajistěte pocit bezpečí a jistoty (např. zavřít dveře, nemluvit hlasitě, být v jeho sociálním prostředí-pokoj)
- ✓ Komunikujte s osobou, o niž pečujete a ne s doprovodem či jinou osobou tak, aby vždy bylo jasné, komu směřuje vaše sdělení.
- ✓ Navažte oční kontakt.
- ✓ Zjistěte, jak máte klienta oslovovat.
- ✓ Umožněte klientovi odezírat ze rtů, nehovořte k němu zády či mimo jeho zorné pole.
- ✓ Buďte si vědomi cíle, kterého chcete při komunikaci dosáhnout (např. umožnit klientovi podělit se o své pocity nebo mu předat informace), a na základě stanoveného cíle postupujte.
- ✓ Buďte si vědomi své aktuální role (např. naslouchajícího, poradce, společníka).
- ✓ Snažte se přizpůsobit komunikační styl klientovu věku a vzdělání.
- ✓ Aktivně naslouchejte.
- ✓ Pracujte s informacemi o klientovi (vzpomínky, rozhovor o dětech, vnoučatech, domácím mazlíčkovi).
- ✓ Vynechávejte používání profesionálních a dvojznačných výrazů
- ✓ Pokuste se sjednotit ústní i mimoslovní projev.
- ✓ Neptejte se, zda vám druhá osoba rozumí, ale na to, co z vašeho sdělení pochopila
- ✓ Nekřičte, mluvte klidně.
- ✓ Nemluvte příliš pomalu, klient může mít problém s udržením pozornosti.

- ✓ Neobávejte se říct, že klientovi nerozumíte, klidně požádejte o opakované vysvětlení (je to vhodnější než domýšlení se vlastních obsahů sdělení).

Komunikace – 2) neverbální = mimoslovní:

Je ovlivněna kulturou, pohlavím, celkovým vzhledem a řečí těla

Pro klienta je mnohdy významnější, než vlastní obsah informace. Sebelépe míněné slovo **v nesouladu** s řečí těla může způsobit **nedůvěru** mezi pečujícím a klientem!

Základní složky mimoslovní komunikace

- Kontakt očí, vzájemné pohledy, délka očního kontaktu (*vizika) – vyjadřují potřebu a chuť, případně nechutí komunikovat
- Celkový pohyb těla (*kinetika) – je významný při hodnocení aktuálního fyzického a psychického stavu jedince při poskytování péče
- Pohyby tváře, především úst, očí, nosu (*mimika) – vyjadřujeme jimi nejčastěji náladu a emoce
- Pohyby rukou (*gestika) – rozlišujeme je dle účelu (symbolická gesta – přesně vymezená, gesta příkazová a ukazovací, gesta napomáhající zvládnutí zátěžové situace a snížení emocionálního napětí – např. posouvání brýlí na nose)
- Doteky, podávání rukou, poplácávání (*haptika) – významné prostředky vyjádření podpory, účasti
- Síla, zabarvení a intonace hlasu (*paralingvistika)
- Oděv, vůně

Oční kontakt – navazujeme při každém kontaktu s klientem. Při vstupu do jeho sociálního prostředí, když jdeme provést úkon, kde se dotýkáme klienta, existuje jediná možnost jak zahájit komunikaci.

Popis situace: Již ode dveří navážeme oční kontakt, klidným krokem jdeme přímo ke klientovi a při pozdravu se ho zlehka dotkneme oběma rukama na rameni a hřbetu ruky. Následně v krátkosti vysvětlíme, co budeme provádět („Dobrý den, pane Nováku, jdu vám vyměnit plenu“). Teprve poté asistentka zahájí přípravu úkonu, pokud možno transparentně.

Celkový pohyb těla – dělí se na dva směry:

1/ pohyb asistenta: Každý asistent musí vědět, že všechny jeho pohyby jsou neustále sledovány a že pohyb jeho těla vypovídá o jeho psychickém i fyzickém stavu více, než když se projevuje verbálně. Proto je důležité, aby všechny pohyby i úkony prováděl v klidu a předem si vždy rozmyslel, co chce udělat. V případě chůze je dobrým příkladem, pokud se chodí stále stejnou rychlostí a neběhá se. Běh je považován za urgentní situaci a na klienty má velmi stresující dopad. V podstatě běh se u asistenta předpokládá pouze v případě akutní situace.

2/ pohyb klienta: Úkolem asistenta je rozeznat pohyby klienta, které vyjadřují například bolest, smutek, nechuť ke spolupráci apod. Na veškerou tuto neverbální komunikaci musí brát asistent stejnou zřetel, jako když s klientem hovoří. Asistent si musí být vědom důležitosti neverbální komunikace. Řeč těla je totiž ve své podstatě mnohem pravdivější komunikační kanál, než verbální komunikace, ve které se dá lhát a překrucovat fakta.

(rozpor mezi verbální a nonverbální komunikací - „Ano, chci si s vámi povídat“ přitom se ale klientka otočí zády k asistentce, například na lůžku.)

Pohyby tváře – výraz ve tváři by měl být minimálně příjemný, nebo alespoň neutrální. Asistent se nikdy netváří opovržlivě, ironicky a přezíravě.

Pohyby rukou – gestikulace by měla být přiměřená a přirozená. Nepoužíváme příkazová a ukazovací gesta („Pane Nováku, běžte na záchod!“ – asistentka ukáže na klienta a potom na záchod).

Doteky – tato složka komunikace je velmi citlivá, uvědomujeme si, že vstupujeme do intimní zóny klienta. Do intimní zóny můžeme vstoupit pouze za předpokladu, že klient s tím souhlasí. Nejlepší způsob jak si ověřit zdali se můžeme někoho dotknout, je navázání očního kontaktu a ten použít jako prvotní dotek za, kterým následuje dotek fyzický.

Rozdělujeme dva druhy komunikace

– ideální způsob komunikace je, když jsou si klient i asistent sympatičtí

- druhý způsob komunikace vychází z předpokladu, že klient nebo asistent si nejsou sympatičtí. V takovém případě musí asistent zůstat neutrální. Není potřeba předstírat sympatie, ale na komunikaci s klientem to nesmí být znát. Neutrální znamená odvádět svou práci kvalitně a zúčastněně.

Síla, zabarvení a intonace hlasu:

Při celodenní směně, kdy asistent přechází mezi všemi klienty, kdy často musí zvyšovat hlas u klientů se špatným sluchem je potřeba nezapomínat na důležitou neverbální komunikaci a tím je intonace, síla a zabarvení hlasu. Tato komunikace by měla vycházet vždy na prvním místě ze základní polohy vašeho hlasu a ten je klidný a bez agrese. Pokud se dostanete do komunikace s klientem, u něhož musíte zvýšit hlas, tak je třeba dbát dvou pravidel. Nebýt při zvýšení hlasu agresivní a po skončení komunikace si uvědomit, že se jednalo o výjimku a vrátit se zpět ke klidnému hlasu.

Oděv, vůně – čistým oblečením vyjadřuje asistent úctu nejen ke klientovi ale také sám k sobě.

Doporučení pro mimoslovní komunikaci s klienty:

- ✓ Snažte se posoudit potřebu neverbální komunikace (např. potřeba dotyku)
- ✓ Zvolte odpovídající míru mimoslovních projevů s ohledem na klienta (např. nadměrná gestikulace může druhou osobu zastrašit, omezená zase působí chladně a odměřeně)
- ✓ Pokuste se sjednotit verbální i neverbální projevy
- ✓ Využívejte pozitivně potenciál gestikulace (např. ukazovací gesta)
- ✓ Nejste-li si jisti významem řeči těla klienta, ověřte si jej slovně, nevystavujete se tak zbytečným nedorozuměním
- ✓ Snažte se druhé nesoudit na první pohled, ale pokuste se o zjištění dalších podrobností

Péče o seniory je pro pečovatelky velmi náročná, cílem zvládnání emocí klienta je schopnost empatie (vcítění se) – charakterizována je větou: „já bych mohl být tebou“.

